

İSTİKLÂL SAVAŞINDA TÜRK SULARINDA
YABANCI DEVLET DONANMA HAREKÂTI
(1918-1922)

AFİF BÜYÜKTUĞRUL

Amiral

Deniz coğrafya ve Deniz Kuvvetleri ilmî olarak incelenmezse başka savaşlar gibi İstiklâl savaşının da tam bir etüdünü yapmak mümkün olamaz. Gerçi kitaplarından büyük istifadeler sağladığımız sayın tarih otoritelerimiz İstiklâl savaşına başlarken İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan'ın işgal ettikleri bölgeleri belirtmişlerdi. Lâkin bu işgallerin coğrafi manzaralarının değerlendirilmesi okuyucuya bırakacaklardı. Biz, deniz tarih uzmanı olarak, bu işgalleri bir harita üzerine koyduğumuz zaman Anadolu'nun insan, kültür, sanayi, ziraat, ticaret, ulaştırma merkezlerinin düşman eline geçtiğini ve Türklere savunacak yolsuz, demiryolsuz, kaynaksız, kıraç bir toprak kaldığını gördük. Üstelik saldırcıları, Anadolu'ya çıkmadan önce denizde zarara uğratmak için Türklere hiç bir imkân bırakılmadığını da farkettilik.

Esasen İstiklâl savaşının açılmasına en büyük neden Osmanlı Devleti'nin yakın tarih savaşlarını "Donanmasız bir Deniz İmparatorluğu" halinde yapması idi. Bu hal gerek Yunanistan gerekse Yunan tarafı devletlerin denizleri güvenliği tam olan bir ulaştırma alanı olarak kullanmalarına neden olmuştu.

Diğer taraftan büyük Devletlerin üç mütareke yılında İstanbul'da muazzam donanmalar tutmuş olmaları, bizi, bunlar ne yaptılar? sorgusuna götürmüş; bu sorguya cevap bulabilmek için yabancı deniz kuvvetlerinin Harp Tarihi Dairelerine başvurumağa götürmüştü. Alınan cevapların sıra ile buraya geçirilmesi bundan sonra yapılacak tarih araştırmalarına büyük çıkarlar sağlayacaktı.

Sorgumuza ilk cevap veren İtalyan Deniz Kuvvetleri Tarih Dairesi başkanı Amiral Gino Galuppini oldu. Amiralın gösterdiği ilgi ve arşiv belgelerine dayanan cevaplarına teşekkür ettikten sonra İstiklâl savaşında İtalyan silâhlı kuvvetlerinin yaptığı harekâtı aynen aşağıya geçireceğiz.

SAVAŞTAN ÖNCEKİ OLAYLAR

Londra antlaşması İtalya'ya savaştan sonra Anadolu'nun Antalya bölgesinde bazı haklar vermediği vadetmişti. Ağustos 1917 ayında yapılan St. John de Morien antlaşmasında bu haklar Anadolu'nun güney kıyılarına doğru genişletildi. Fakat 1919 barış konferansında vadedilen bu haklar icra safhasına gelince Amerika Birleşik Devletleri Londra anlaşmasına Sovyetler Birliği de St. John de Morien antlaşmasına katılmadı gerekçesiyle konu İtalya aleyhine olarak yeniden tartışma konusu yapıldı.

Bununla hem-zaman olarak konferanstaki Yunan delegeleri de İzmir sancağı ve Ayvalık kazasının Yunanistan'a verilmesini teklif ettiler. İtalyan delegeleri, Fiume sorununa muğber olup 25 Nisanda Konferans salonunu terk edince dörtlü konsey 9 Mayıs 1919 günü istedikleri sancak ve kazayı Yunanlılara verdi.

Yunan delegelerinin Paris konferansındaki faaliyetleri bu devletin yapmakta olduğu savaş hazırlıklarına da intibak ediyordu : İzmir ve Yunan adalarına dolay olon Anadolu kıyılarında silâhsız bir askeri örgüt kuruyorlar, sıhhiye personeli ve sıhhiye yardım malzemesi perdesi altında işgal edecekleri bölgelere subay, silâh ve cephane yolluyorlardı. Böylece adı geçen bölgelerde bir cins beşinci kol faaliyet hazırlıkları yapılmakta idi.

İtalyan hükümeti iç politika gereği olarak 2 Nisan 1919 günü Antalya vilayetini işgal etmiş¹; 26 Nisanda da İngiliz makamlarıyla anlaşarak Derince'ye kuvvet yollamıştı². Bunlarla hem-zaman olarak da İtalyanlara nüfuz bölgesi olarak tahsis edilen bölgeleri işgal etmek üzere Trieste şehrinde bir işgal kuvveti hazırlamaya başlamışlardı. Bu kuvvetler ilk önce Kuşadası'nı işgal edecekler ve bu işgali de Yunan

¹ İtalyanlar ilk olarak Antalya'ya Regina Elena zırhlısının mürettebatını çıkarmış; sonra bu kuvvetleri 31 inci Bersaglieri (Sür'atli piyade) tabiriyle değiştirmişlerdi.

² Bu kuvvetler iki bölük olarak Genova şehrindeki 136 ncı piyade alayından ayrılmış; sonra 4 nişancı bölüğü, 4 tabanca grubu, 2 makinalı tüfek bölüğü, yeteri kadar ikmal birlikleriyle takviye edilmişti.

Nisan ortasında Genova'dan hareket eden bu birlik 23 Nisanda Derince'ye; buradan tren ile 25 Nisanda Konya'ya varıp İngiliz Generali Milne'nin emrine girmişti. Milne'nin bu birliğe verdiği görev Konya (dahil) - Eskişehir (Hariç) demiryolunun güvenliğini sağlamaktı, bundan başka Afyon'a 2, Alayonta 1 ve bir bölük de Cek Keir(?)'e yollayacaktı.

deniz ve kara kuvvetlerinin İzmir'i işgal etmeleriyle hem-zaman olarak yapacaklardı. Böyle bir ihtimale karşı İtalyan Deniz Kuvvetleri de 37 derece 30 dakika boylamın güneyinde; yani Küllük, Bodrum, Marmaris ve Fethiye bölgelerinde savaş gemisi bulundurmak ve Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri takdirinde buralara asker çıkarmak emrini almıştı. Kuşadası'na çıkarılan deniz birliği Ayasoluk'a doğru ilerleyecek, fakat İngilizlerin Aydın-İzmir demiryoluna karşı her hangi bir ihtilat yapmayacaktı.

Bu tarzda Anadolu'da birbirleriyle temas ve rekabet halinde bir İtalyan bir de Yunan işgali meydana gelmişti.

İtalyan işgali politik ve ekonomik bir amaç taşımakta idi : Suriye, Filistin vesairedeki İngiliz, Fransız işgallerine karşı Akdeniz'de bir denge sağlayacak; Yunanlıların fazla genişlemelerine karşı duracak, Türklerin Asya ve Avrupa'daki muhtemel harekâtına karşı durulacaktı. İtalyan birliğine verilen vazife ise işgal bölgesindeki iç nizamı sağlamaktı. Bununla beraber İtalyan Birliği Osmanlıların iç idare ve jandarma hizmetlerine karışmayacak ve Türklerle Yunanlılar arasındaki savaşa müdahale etmeyecekti.

İTALYAN ÇIKARMA BİRLİĞİ

“İtalyanların Anadolu'ya çıkarma birliği” seferber edilmiş 33 üncü tümenin büyük kısımlarından teşkil edilmişti. Trieste'den Rodos ve Leros'a gelecek olan bu birliğe, Rodos'ta, vaktiyle Suriye ve Filistin işgallerine tahsis edilmiş olan birlik ve geri hizmetler de katılacaktı. Birlik aşağıdaki tarzda teşkil edilmişti :

- 33 üncü Tümen Komutanı General Battistoni
- Livorno Tugay Komutanı General Gualtiere.
- 33 üncü piyade alayı
- 34 üncü piyade alayı
- makinalı tüfek grubu
- IV üncü Bersaglieri (sür'ati piyade) taburu
- Roma suvari alayından iki grup
- 40 ıncı dağ topcu grubu (53 batarya)
- İstihkâm taburundan bir telgrafçı grubu
- Deniz Kuvvetlerinden 5 telsiz telgraf grubu.

Toplam olarak İtalyan birliği 10 500 asker, 12 top ve 1400 hayvandan kurulu idi.

General Battistone disiplin açısından Konya'daki İtalyan birliğini de emrine almıştı.

Birinci kademe³ Trieste'den Palasciano vapuruyla 26 Nisan 1919 günü hareket etti ve 30 Nisan günü Leros adasına vardı⁴.

ANADOLU'YA ÇIKARMALAR

(10-14 Mayıs)

General Battistoni 9 Mayıs 1919 günü, Yunanlılara ait 8 ticaret gemisinin Anadolu'ya çıkacak Yunan kuvvetlerini yüklemek üzere Midilli adasına hareket ettiğinden haberli edildi. Aynı gün İstanbul'daki İtalyan komiseri de Paris Konferansının Yunanlılara İzmir'e çıkmak yetkisini verdiğini bildirdi. Bu haberler üzerine İtalyan Genelkurmay Başkanı İtalyan deniz kuvvetlerine Kuşadası, Küllük, Bodrum, Marmaris ve Fethiye'yi işgal etmeleri için emir verdi. Bu yerlere çıkarma savaş gemilerinin çıkarma birlikleriyle yapılacak, sonradan bunları kara birlikleri değiştirecekti.

Emirler yayınlandıktan sonra 10 Mayıs sabahı erat Leros ve Rodos adalarından gemilere bindirilmeğe başlandı. Deniz Albayı Ciano da Bodrum ve Fethiye'yi kendi mürettebatlarıyla işgal etmeleri için Coadit ve Liguria savaş gemilerine emir verdi.

11 Mayıs gününde aşağıdaki harekât yapıldı :

— Bodrum'u işgale memur 1 bölük ve makinalı tüfek grubuyla tabur komutanlığı kısmen Corazzieri muhribi ve kısmen Lido adlı yolcu gemisiyle 282 numaralı hücum botuna bindirilmiş olarak saat 13.00 de Rodos'tan hareket etti.

— Küllük'ü işgal edecek grup Leros adasından Corazzieri muhribi ve Capellini yardımcı kruvazörüyle hareket etti.

— Fethiye'yi işgale memur bölük ve makinalı tüfek grubu Artiglieri muhribi ve Tramontana vapuru ile saat 18-19 arasında Leros adasından hareket etti.

³ Tümen komutanlığı ve Livorno tuğayı (General Battistoni daha önce Rodos adasına gitmişti. 34 üncü piyade alayı, birinci ve ikinci bataryalar, geri hizmetleri toplam olarak 63 subay, 2214 er, 293 hayvan, 64 araba, 22 kamyon, 45 bisiklet, motosiklet.

Son kademe Trieste'den 27 Haziran 1919 tarihinde hareket edip 1 Temmuzda Rodos adasına vardı.

⁴ Leros adası güney Ege denizinde Türk kıyılarına yakın bir adadır; Oniki adaya dahildir.

— Marmaris'i işgal edecek grup Rodos adasından Bersagliere muhribine bindirildi.

Bodrum, Fethiye, Marmaris çıkarmaları 12 Mayıs gününde olaysız yapıldı.

14 Mayıs 1919 gününde, ertesi gün yapılacak Yunanlıların İzmir çıkarmasına tekaddüm ettirilerek İtalyan denizcileri İngiliz, Fransız ve Yunan denizcileriyle birlikte İzmir körfezinin dış tahkimatını işgal ettiler.

Aynı gün Deniz Albayı Ciano, Regina Elena zırhlısı denizcilerini Kuşadası ve Küllük'e çıkarttı. Ertesi gün de Leros'tan Kuşadası'na Palasciano vapuruyla 34 üncü piyade alayının birinci taburu ve makinalı tüfek grubu geldi. Küllük'e de Corazziere muhribiyle bir piyade bölüğü ve bir makinalı tüfek grubu geldi.

Kuşadası'na çıkan kuvvetler Ayasoluk ve Söke'yi işgal ettiler.

Bodrum, Fethiye, Marmaris kaymakamları, Yunan tarafılsı oldukları için İtalyan çıkarmasını protesto ettiler; fakat kasaba halkları kendilerini izlemedi. Marmaris, Söke ve Milas halkı Yunan işgalinden çok korktukları için kendilerine güvenlik sağlayacağı için İtalyan çıkarmasını müsait karşıladılar.

15 Mayıs günü Trieste'den İstanköy adasına Leopolis ve Gerty vapurlarıyla çıkarma birliğinin ikinci kademesi geldi.

20 Mayıs 1919 günü durum aşağıdaki gibi idi :

Rodos'ta	: Anadolu Çıkarma Birliği Komutanlığı
Leros'ta	: Livorno Tugay komutanlığı
Kuşadası'nda	: 34 üncü piyade alayı bir nişancı bölüğü iki makinalı tüfek bölüğü
Ayasoluk'ta	: Bir nişancı bölüğü
Söke'de	: Tabur komutanlığı Bir nişancı bölüğü
Küllük'te	: Bir nişancı bölüğü, iki makinalı tüfek grubu
Bodrum'da	: 34 üncü piyade alayından bir tabur komutanlığı bir kazmacı bölüğü
Marmaris'te	: İstihkâm bölüğünden bir kazmacı takımı
Fethiye'de	: Bir nişancı bölüğü ile bir makinalı tüfek grubu
Antalya'da	: 2 Nisanda çıkmış olan 31 inci bersagliere taburu.

Bundan sonra 8 Haziran 1919 günü Kuşadası ve Söke garnizonları takviye edildiler. İşgal alanı Efes'e kadar genişletildi. Küllük'teki kuvvetlerden bir tabur Milas'ı, iki bölük te Girova'yı işgal etti. Çıkarma birliğinin diğer kuvvetleri; yani 33 üncü piyade alayı, 40 ıncı dağ topçu grubu, geri hizmetler Trieste'de gemiye binmek için emir bekliyorlardı. Sonradan bu kuvvetler de gelip Anadolu'daki İtalyan garnizonlarını takviye ettiler.

1. YUNANLILAR İZMİR'DE VE MENDERES VADİSİNDE 2. İTALYANLARIN MENDERES VADİSİNDEKİ TEMERKÜZÜ

Versay'daki yüksek komiteden verilen bilgiye göre 10 Haziranda İzmir bölgesinde bulunan Yunan Kuvvetleri 14.5 tabur olup bu taburlar aşağıdaki bölgelerde bulunmakta idiler : Aydın'da 5.5 tabur, İzmir'de 5.5 tabur, Manisa'da 3 tabur, Ayvalıkta 0.5 tabur ve bir dağ topçusu. Bunlardan başka Aydın'a Basarabya'dan 2 inci ve 13 üncü tümenlerin gelmesi beklenmekte idi.

Bunun neticesi olarak İtalyan seferi kuvvetler komutanlığı Fethiye, Marmaris, Bodrum, Antalya ve Rodos garnizonlarından kuvvet olarak bunları 7 ve 11 Temmuz 1919 günleri arasında Menderes vadisindeki kuvvetleri takviye etmek üzere göndermişti. Bundan başka Bersagliere muhribiyle Centauro torpitobotuna kara kuvvetlerini, muhtemel bir düşman harekâtı vukuunda, topçu ateşiyle destekleme vazifesi verdi. Toplam olarak Menderes vadisinde İtalyanların 33 üncü tümeninden iki tabur, 35 inci alayından iki bölük, iki makinalı tüfek grubu 46 ıncı dağ topçu grubu vardı. Aynı yerdeki Yunan Kuvvetleri ise bir tümen kadardı.

Venizelos, Yunanlıların Anadolu'daki zor durumunu anlayarak Paris'te, beyhude yere, İngiliz ve Fransız askerî kuvvet yardımı imkânlarını araştırıyor ve Paris gazetelerine İtalyanların Türklere yardım ettiklerini yazdırıyordu. İtalya aleyhine yapılan Yunan propagandasında Kaş kaymakamının İtalyan işgalini propaganda ettiği haberi de vardı. Bundan ötürü General Battistoni 3 Ağustos 1919 da bu garnizonu bir makinalı tüfek grubuyla takviye etti ve bir torpitobota da burada vazife verdi.

TÜRK ASKERÎ HAREKÂTI VE KONYA'DAKİ İTALYAN GARNİZONLARININ GERİ ÇEKİLMELERİ

(Ağustos 1919)

Temmuz ayı sonunda Aydın bölgesinde Türklerle Yunanlılar arasında şiddetli muharebeler oldu. Buradan kaçanlar Muğla ve Kirova bölgesine geliyorlar ve İtalyan garnizonlarından kendilerinin himaye edilmelerini istiyorlardı. Mücadele yeni kuvvetlerin getirilmesine neden olmuştu. Yunanlılar Ağustos 1919 ayı başında Anadolu'ya 105 000 asker, 17 000 hayvan, 103 top getirmişler; Türkler de savunmalarını geliştirip yeni çeteler getirmişlerdi.

Nizamî olmayan Türk çeteleri Ağustos ayı başlarında İtalyan garnizonlarına şiddeti daima artan bir tehdit teşkil ettiği için Konya'daki Tabur Komutanı, olaylara neden olmamak için Afyon ve Alayond'daki birliklerini Konya'ya çekmişti.

Türklerin Yunanlılar aleyhine yaptıkları propgandalar da İtalyan işgalindeki Fethiye'de de heyecan uyandırmıştı.

İTALYAN SEFERİ KUVVETLERİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

(Ağustos 1919 – Ocak 1920)

“Anadolu'daki İtalyan seferî kuvvetleri” 16 Ağustosta Ege işgal kuvvetleriyle birleştirildi. Böylece İtalyan kuvvetlerinin yeni kuruluşu aşağıdaki gibi oluyordu :

- Seferî Kolordu Komutanı : Tümgeneral Bongiovanni
- Livorno tugay komutanı : Tuğgeneral Porta.
- 33 üncü piyade alayı
- 34 üncü piyade alayı
- 34 üncü piyade alayı takviye kuvvetleri
- 4 üncü eğitim alayı
- Bersaglieri tabur komutanlığı
- 26 ncı bersaglieri tabur komutanlığı
- 31 inci Bersaglieri tabur komutanlığı
- 4 üncü bersagliere bisiklet taburu
- II inci Roma suvari grubu
- Piacenza suvari taburu
- 40 ncı dağ topçu grubu (4 Batarya)
- 52 nci istihkâm taburu.

Bu komutanlık 25 Ağustos 1919 günü disiplin açısından komuta alanını Avrupa Türkiyesinde konuş yapmış olan (62 nci piyade alayı ve geri hizmetleri) İtalyan kuvvetlerine de teşmil etti.

İtalyan seferi kolordu kuvvetleri Ekim ayında azaltıldı : 16 ile 24 Ekim arasında 4 üncü bisiklet taburu bir piyade taburu ile değiştirildi ve bisiklet taburu anavatana geri çekildi. 34 üncü piyade alayı bir tabura kadar küçültüldü ve bu tabur alayın yeni bir taburu sayıldı. 31 inci Bersaglieri tabur komutanlığı ana vatandaki erat deposuna alındı ve bu taburun subayları ve birlikleri 26 ıncı bersaglieri taburuna verildi.

27 Kasımda Menderes vadisinde bulunan Yunanlılardaki faaliyet artınca Livorno Tugay Komutanlığı bu alayı, cepheye daha yakın olması için, Milas'tan Söke'ye nakletti. Bir az sonra Yunan birliklerinin nehirin solundaki İtalyan alanında bulunan Türklere karşı yeni şiddet hareketleri başlayınca alınan bu tedbirin ne kadar doğru olduğu anlaşıldı.

14 Ocak 1940 günü seferi kolordu komutanlığına Livorno Tugay komutanı General Porta atandı.

GARNİZONLARIN GERİ ÇEKİLMESİ

(Mart-Aralık 1920)

Türk Milliyetçileri, özellikle Yunanlıları İzmir sancağından olmak üzere, istilâcılarını anavatan topraklarından kovmak için çok faal bir propaganda yapıyorlardı. Bu milliyetçilerin hareketi İtalyan işgalindeki alana da yöneldiği için İtalyanın durumu oldukça değişmişti. Bu değişiklik de İtalyan hükümetini, Anadolu'daki işgalin daimî olmadığını aşikâr şekilde ortaya koymak için, Konya'daki garnizonu geri çekmek kararına götürdü.

Konya garnizonu 11 ve 13 Mart 1920 arasında kademeler halinde demiryoluyla Haydarpaşa'ya ve oradan da İstanbul'a getirildi. Bu hareket bölge halkı üzerinde büyük bir memnuniyet hissi uyandırdı. Mahalli makamlar, şehir eşrafi, vali, büyük çelebi, belediye temsilcileri, Türk subayları, Ermeni ve Rum Piskoposları İtalyanlara bu hareketten ötürü teşekkür ve bağlılıklarını bildirdiler.

İtalyan seferi kolordusu kuvvetleri azalınca garnizon sayısını da azaltmaya zorunluk hasıl oldu : Milas komutanlığı 8 Nisanda Muğla, Akiköy ve Eskişehir garnizonları da 9 Nisanda geri çekildi.

Mayıs 1920 ayında Mussalı hattı büyük birliklerden başlamak üzere Rodos ve Leros adalarına çekildi. 23 Haziran 1920 de Livorno tugayı anavatanda Vicenza şehrine intikal için emir aldı. Bu emir ertesi ay tatbik edildi. General Porta da 9 Ağustosta vazifesini Albay Fuzani'ye bıraktı. 1920 yılı sonunda Antalya'daki seferi kolordunun kuvvetleri 159 subay ve 2350 ere inmiş oldu.

MEYİS ADASI'NIN İŞGALI

(Mart 1921)

Fransa hükümeti 1 Mart 1921 tarihinde Meyis adasını İtalya'ya verdi.

ANADOLU'DAN ÇEKİLME

(Temmuz 1921 – Nisan 1922)

Milliyetçi Türklerin propagandası, yalnız açık şekilde kendileriyle silâhlı mücadele yapan Yunanlılara karşı değil, İtalyanlara karşı da şiddetlenmişti⁵.

Bu sırada Güney Anadolu'daki İtalyan Kuvvetleri 2000 den pek az fazla idi. Bu kadar az kuvvetle de her hangi bir kiritik duruma karşı İtalyan prestijini korumak mümkün görülemedi. Bundan ötürü İtalya dışişleri Bakanı Anadolu'daki İtalyan kuvvetlerini geri çekmeğe karar vermiş; fakat çekilmenin bir zayıflık alameti olacak ya da düşmanca hareket hissini verecek tarzda yapılmamasını istemişti.

Antalya ve Küllük'ten başlayarak İtalyan garnizonlarının geri çekilmesi emri Mayıs ayı sonunda verilmişti. Yalnız Menderes vadisindeki İtalyan kuvvetleri yerlerinde kalacaklardı⁶.

Antalya garnizonu hiç bir olaya meydan vermeden 4 Temmuz 1921 de boşaltıldı. Dışişleri Bakanlığı, sonradan İngilizlerin Antalya'yı

⁵ Yalnız Yunanlılar değil Misak-ı Milli sınırları içine girmiş her yabancı kuvveti silâh zoruyla yurttan çıkarmak milliyetçi Türklerin propogandası değil, Sivas kongresi kararına uyarak Büyük Millet Meclisi hükümetinin çizdiği ana hedefti. Esasen Büyük Millet Meclisi hükümeti kurulduktan sonra Türkiyede milliyetçi denecek bir kurul ya da cemiyet kalmamıştı. İtalyanların henüz Büyük Millet Meclisi hükümetini tanımamalarından ötürü propagandaların Milliyetçi Türkler tarafından yapıldığını yazmaları doğal oluyordu (Çeviren).

⁶ Bunun nedeni Yunanlıların Menderes vadisine girmelerine mani olmak olabilirdi (Çeviren).

işgal etmelerine mani olmak için İtalyan birliklerinin çekilmesinden sonra İtalyan bayrağının bölgede muhafaza edilmesi için, Bahriye Nezaretinden, harp kifayetleri zayıf olsa da Antalya'ya büyük savaş gemileri gönderilmesini rica etmişti.

Küllük garnizonu 7 Temmuzda Muğla müfrezesiyle birlikte Anadolu'dan hareket etti. Buralarda yalnız birer Jandarma birliği bırakılmıştı.

Nisan 1922 ayında Anadolu'nun Menderes vadisinde kalmış olan son İtalyan garnizonlarının çekilmeleri için talimat yollandı. Rodos adasına getirilen bu garnizonlarla "Kuşadası taburu" adı verilen bir tabur teşkil edildi (1 Temmuzda bu tabur "İzmir Taburu" adını aldı⁷).

İtalyanların çekilmekte olduğunu haber alan mahallî halk yeni duruma⁸ büyük zorluklar içinde alıştı. İtalyan birliklerinin Menderes vadisinde sağladığı güvenliği telafi etmek için Türkler buradaki jandarma birliklerini takviye ettiler. Lâkin Söke halkı Yunan çetelerinin yaptığı işkenceden kurtulmak için kasabalarını terk ettiler.

Aydın mevziindeki İtalyan kuvvetleri 18 Nisanda Kuşadası'na çekildiler. Ayvalık, Turhal ve Bergaz'daki İtalyan garnizonları da buraya geldiler. Ve buradan Rodos adasına nakledildiler. Kuşadası'nda yalnız Corazziere muhribinin denizcileri ve bir de telsiz istasyonu bırakıldı.

Seferî Kolordunun lağvedildiği 3 Mayıs gününde Rodos'ta bir "oniki ada askerî garnizon komutanlığı" teşkil edildi.

İSTİKLÂL SAVAŞINDA BAŞKA DEVLETLER

İstiklâl savaşımızda başka devletlerin deniz harekâtına ilişik sorularımızı bu devletlerin deniz kuvvetlerine bağlı tarih daireleri cevaplandırmadılar. Sadece İngiltere Deniz Kuvvetlerinin tarih şubesi Türk sularında vazife alan amirallerla gemi komutanlarının adlarını bildiren bir liste yolladı. Buna mukabil Amerika Birleşik Devletleri Deniz Kuvvetleri tarih şubesinden adı geçen savaşın deniz cephesi için toplu bir bilgi aldık. Bu bilgiyi Doktor Henry P. Besrs bir rapor halinde hazırlamış ve bu rapor tarih şubesi, deniz kuvvet-

⁷ Demek ki İtalyanlar kuvvetlerini Anadolu'dan çekmelerine rağmen gerektiği zaman tekrardan Anadolu'ya gelmeği plânlamışlardı (Çeviren).

⁸ Yeni durum Yunanlıların Menderes'i İngilizlerin de Antalya'yı işgal etmeleri ihtimalinin yarattığı durum olabilir (Çeviren).

leri arşivi ve danışma dairelerine mensup üç otorite tarafından incelendikten sonra yayınlanmıştı. Raporu geçmeden önce bize bu raporu sağlamış olan Amerika Birleşik Devletleri Ankara Büyükelçiliği nezdindeki deniz ataşesi albaya teşekkürlerimizi arzedeceğiz.

TÜRK SULARINDA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ DENİZ MÜFREZESİ

(İdarî referans hizmetleri Rapor No. 2)

Hazırlayan Dr. Hnery P. Besrs

İnceleyenler

Amerika Dz. Kuvvetleri araştırma danışma uzmanı

Dr. R. G. Albion

Amerika Deniz Kuvvetleri tarih belgeleri arşiv uzmanı

Dr. R. H. Bahmer

Amerika deniz Kuvvetleri karargâhından Önyzb.

J. Leahy

Türkiye 1914-18 dünya savaşına merkezî imparatorluklar yanında olarak 1914 sonbaharında girmiş ve savaş sonunda müttefiklerle barış yapan en son devlet olmuştu. İngilizlere Mezopotamya, Arabistan, Filistin ve Suriye'deki yenilmesi ve Batı sınırındaki Bulgaristan'ın da İngilizlere teslim olması, onu, 30 Ekim 1918 günü Limni adasının Mondros⁹ limanında demirli bulunan İngilizlerin Agamemnon zırhlısında bir mütareke imzalamaya zorlamıştı. Müttefik Deniz Kuvvetleri mayın tarlaları temizlenir temizlenmez Çanakkale ve İstanbul Boğazı müstahkem mevkillerini işgal etmiş ve 10 Kasım günü ilk İngiliz muhribi İstanbul'a gelmişti. Üç gün sonra Britanya, Fransa, İtalyan ve Yunan savaş gemilerinden kurulu büyük bir armada da İstanbul boğaz sularına demirlemişti. Bu suretle müttefikler yüzyıllarca rekabete ve savaşlara konu olmuş olan ve Karadeniz'le Akdeniz'i birleştiren boğazları ele geçirmişlerdi. Şimdi İngiltere Osmanlı İmparatorluğu etrafındaki çemberi tamamlayarak kuzey Mezopotamya'daki Musul Petrol sahasına¹⁰; Kafkaslar'daki Rus

⁹ Mudros limanı bizim siyasî ve askerî tarihimizde daima Mondros limanı olarak anılmıştır.

¹⁰ Genelkurmay Başkanlığının İstiklâl harbi kitabına göre (Harp Tarihi dairesi yayını) İngiliz Mareşalı Marshall Musul'un işgalini 1 Kasım 1918 günü emretmişti (cilt. I sayfa. 83).

cephesinin çökmesinden sonra da Bakü'ye ulaşmış¹¹ ve buradan Batum'dan Kafkaslara dalan demiryolunu ele geçirmişti¹². Fakat İngiltere, Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye'ye kalmış olan Anadolu'ya karşı acele bir hareket yapmamıştı.

Bunun gibi Müttefikler, 1918 yılı sonunda Karadeniz'in kuzey kıyılarındaki Rus limanlarının kontrolünü de sağlamışlardı¹³.

Çarlık Rusyası müttefikler safında başarısız bir savaş yaptıktan sonra ihtilale uğramış ve bolşevikler 1917 Kasım ayında Rus iktidarına gelmişlerdi. Fakat yeni Rus Bolşevik hükümeti müttefikler ve Amerika Birleşik Devleti tarafından tanınmamıştı. Buna mukabil yeni hükümet de Mart 1918 ayında Brest Litovsk'ta Almanya ve Türkiye ile münferit bir barış antlaşması yapmıştı. Barış şartları gereğince Güney Rusya'daki Ukrania'yı ve Ermeni eyaleti olan Kars ve Ardahan'ı ve Kafkaslardaki Batum'u elden çıkarmıştı. Daha önce Türkler tarafından işgal edilmiş bulunan bu iki Ermeni eyaleti Kasım 1918 ayında İngilizlere devredilmişti.

Müttefiklerle Almanlar arasında yapılan 11 Kasım 1918 mütarekesi Alman kuvvetlerinin Karadeniz'den çekilmesini sağladı. Müttefik Deniz Kuvvetleri de İstanbul'a geldikten sonra Karadeniz'e geçerek, Bolşevikleri devirmek mücadelesinde, General Denikin ve Wrangel komutasındaki Beyaz Rus kuvvetlerinin ikmal üssü olarak kullanacakları Rus limanlarını kontrol altına aldılar.

Müttefikler mütareke şartlarını takviye etmek ve durumlarından yararlanarak ekonomik çıkarlar sağlamak için İstanbul'da büyük kuvvet bulunduruyorlardı : Doğu Akdeniz Müttefik Donanması komutanı olarak Mondros mütarekesini müttefikler adına imza etmiş olan İngiliz koramiralı Calthorpe İngiliz komiseri olarak İstanbul'daki İngiliz Büyükelçilik binasında karargâh kurmuştu. Bu karargâhtaki Fransız temsilcisi koramiral Amet olup ayrıca İtalyan ve Yunanlıların temsilcileri de vardı. Bütün bu temsilciler "Müttefik Yüksek

¹¹ Gotthard Jaeschke'nin Türk İstiklâl Savaşı Kronolojisine göre İngiliz kıtaları Bakü'yü 17 Kasım 1918 tarihinde işgal etmişlerdi (sayfa 5 — Türk Tarih Kurumu Yayını).

¹² Gotthard Jaeschke'nin aynı kitabına göre İngilizler Batum'a 24 Aralık 1918 tarihinde indiler (sayfa 11).

¹³ Gotthard Jaeschke'nin aynı kitabına göre İngiliz Amirali Legey 27 Kasım 1918 günü Rus donanmasını emrine aldı (Sayfa. 7).

Komiserliğini” teşkil ediyorlardı. Yalnız Amerika Birleşik Devletlerinin bu karargâhta temsilcisi yoktu. İngiliz ve Fransızların ise Yüksek komiserlerinden başka birer tane de komiser yardımcıları vardı. İngiliz ve Fransız generalleri de Çanakkale ve İstanbul boğazlarının müttefik garnizon birliklerine komuta etmekte idiler. İstanbul, İngiltere Büyükelçiliği muhafız birliği olarak kullanılmakta olan birlik ve boğaz garnizonunda depo vazifesi gören askerî kuvvetler tarafından geçici olarak işgal edilmişti¹⁴.

Eski Türk Hükümeti, Sultana bağlı olarak, iktidarda kalmış idi isede özellikle İstanbul ve boğazları ilgilendiren konularda Müttefik Yüksek Komiserliğinden emir almakta bulunuyordu. Bundan başka Türk hükümetinin Anadolu’da da fazla sözü geçmiyordu. Bundan ötürü Anadolu’da büyük bir karışıklık hüküm sürüyordu. İstanbul’un sağlık işleri Müttefik Komiserliği tarafından yönetilmiş ve ancak Türk Millî hükümeti 1922 Kasım ayında İstanbul’u kontrol altına alınca bu işlerde, eskisine oranla, büyük gelişmeler sağlanmıştı.

Birinci Dünya Savaşından sonra Orta Doğu da acınacak halde bulunmakta idi : Her yerde ulaştırma ve muhabere kesilmiş, bölge yolsuz kalmıştı. Güney Rusya, Yunanistan ve Türkiye’nin gıda maddesi ve giyim eşyası ihtiyacı büyüktü. İstanbul’da kısmen talaş ve saman karışığı ekmekler bile karaborsada satılıyordu. İçerdeki köylerde buğday stoku vardı ama, köylüler giyim eşyası alamadıkları için stoklarını satmıyordu.

Mütareke bu bölgeye barış getirmemişti. Yakın doğunun birçok yerlerinde ırklar, topluluklar ve müttefik kuvvetlerle inzibat altına alınmak istenen halk (yani Türkler) arasındaki savaş sürüp gidiyordu. Böylece durum iyileşeceğine git gide fenalaşıyordu.

Mütarekenin imzalanmasından çok geçmeden Amerika Birleşik Devleti yakın Doğu ve güney Rusya’ya yöneldi. Fakat Birleşik Amerika kuvvetlerinin Türkiye’nin yenilmesinde ve İstanbul’un müttefikler tarafından işgal edilmesinde hiç bir rolü olmamıştı. Bunlar daha çok İngiliz sorunu olup İstanbul’un işgalinde de baş rolü oynayan İngilizler olmuştu.

Nisan 1917 ayında Birleşik Amerika devletiyle Almanya arasında savaş başlayınca Osmanlı Devleti, Alman zoruyla, Amerika ile olan

¹⁴ Gotthard Jaeschke’nin adı geçen kitabına göre 12 Kasım 1918 tarihinde İstanbul’a karayoluyla bir Fransız Tugayı gelmişti (sayfa 4).

siyasî ilişkilerini kesti. Ancak iki millet arasında savaş ilân edilmiş değildi. Böylece Türkiye'deki Amerikan misyonerleri eğitim, hayır işleri ve ticarî ilişkilerde Amerikan hükümetinin kararlarında etkili olmuşlardı. Amerika-İspanya 1898 savaşında kullanılmak üzere satın alınıp sonra da silâhlı yat haline çevrilen Scorpion gemisi bir kaç yıl İstanbul'da stasyoner gemi olarak kullanıldıktan sonra 1917 yılında Türkler tarafından enterne edilmiş, silâhları da alınıp götürülmüştü.

Müttefik komiserler Kasım 1918 ayında bu gemiye tekrardan Amerikan bayrağının çekilmesine ve çıkmış olan toplarının yerlerine yenilerinin konmasına izin verdiler. 16 Aralık 1918 de Nahama gemisiyle Scorpion gemisine yeni mürettebat yollandı. İki gün sonra da gemiye yüzbaşı rütbesinde bir komutan atandı.

Mondros mütarekesinden sonra İstanbul'daki Amerikan temsilciliği sorunu Washington'da tekrardan ele alınıp Türkiye ile siyasi ilişkilerin açılmasına karar verildi. Bu kararın gereği olarak Aralık 1918 ayı ilk günlerinde İstanbul'daki Amerika Büyükelçiliğinin eski müsteşarı Mister Lewis Heck'e Türkiye'ye gidip orada Amerikayı temsil etmesi için emir verildi. Fakat Türkiye ile olan resmî yazışmalar yine İsveç diplomatları aracılığıyla yapılacaktı.

Amerika Birleşik Devletleri Deniz Bakanlığı, Dışişleri Bakanının isteğine uyarak, Deniz kuvvetlerinin Londra'daki komutanlığına yüksek rütbeli bir deniz subayının İstanbul'da vazifelendirilmesi için emir verdi. Emre göre bu komutanlık İstanbul'a bir de Stasyoner vazifesi yapacak bir savaş gemisi yolluyacaktı.

Mister Lewis Heck İstanbul'a Aralık 1918 ayında gelip Amerikan Büyükelçiliği binasına yerleşti. Londradaki Amerikan Deniz komutanlığı da İstanbul'daki vazifeye 36 yıllık deniz hizmeti bulunan emektar tuğamiral Mack Lambert Bristol'u seçmişti. Amiral Bristol İstanbul'a gelip (24 Ocak 1919) 28 Ocakta forsunu Scorpion gemisine çekti. Bu suretle Türk sularında Amerikan varlığı fiilen başladı. İlk bir kaç gün, Büyük Britanya, Fransa komiserleriyle İtalyan ve Yunan komutanlarına yapılan resmî ziyaret ve karşı ziyaretlerle geçti. Amiral Bristol, Amiral Calthorpe ile yaptığı konuşmalarda bu kişinin kendisini işgal kuvvetlerinin en büyük otoritesi saydığı hissini aldı. Bundan sonra ise müttefiklerle Türkler arasındaki ilişkiler hep, en kıdemli komutan olarak, Amiral Bristol tarafından yönetildi. Mister

Heck sadece diplomatik muhaberatı yürütüyor ve konsolosluk işlerine bakıyordu. Amiral Bristol ile Heck arasındaki ilişkiler ise çok samimi ve anlayışlı idi.

Scorpion yatının büyüklüğü, görevin ifası ve sosyal temaslar için kifayetsizdi. Bundan ötürü Amiral Bristol'un karargâhını karada kurması gerekiyordu. Amiral Bristol da kendi inisiyatifi ile karargâhını Amerikan Büyükelçiliği binasına taşımıştı. Bununla hem-zaman olarak binaya Amerikadan bir de telsiz istasyonu getirilmişti. Telsiz aracılığı ile alınan haberlerle bir özel gazete çıkarılmış ve bu gazetenin, yabancılardan gördüğü ilgiden ötürü, hem hacmi büyütülmüş hem de tiraj sayısı arttırılmıştı.

Amiral Bristol İstanbul'daki ilk yılında çeşitli vazifeleri yapmak üzere deniz subaylarından bir karargâh kurdu. Bu subaylar Amerika'dan Şubat ve Mart 1919 aylarında gelmişlerdi. Scorpion yatı komutanı da, Amerikadan gelecek yardım malzemesinin limana çıkarılmasını düzenlemek üzere, aynı zamanda, liman komutanı yapılmıştı. Bu malzemeyi taşıyan gemiler Şubat 1919 ayından itibaren İstanbul'a gelmeye başladılar. Artık bu malzemenin dağıtımını Amerikan subaylarının başlıca vazifesi oluyordu.

Genellikle Yakın doğu yardımı diye anılan Amerikan yardımı 1915 yılında tesis ve organize edilmiş olup bir yardım komitesi tarafından yönetilmekte idi. Bu yıl baskıya uğrayan Ermeni ve Suriye'lilerle meşgul olmuştu. Bu komite Birleşik Amerika devletinde yapılan yardımlarla satın alınan yardım malzemesini bunlara sevketmişti. Kongre 24 Şubat 1919 tarihinde Ermeniler, Suriye'liler, Yunanlar, Anadolu'daki Hıristiyan ve yahudiler dışında düşman olmayan Avrupa devletlerine yardım için 100 milyon dolarlık bir yardım fonu kabul etmişti. Yardımları yapabilmek için İstanbul'da, İzmir'de, Derince'de, Köstence'de yardım işleriyle meşgul olmak üzere birer Amerikan liman komutanlığı tesis olundu.

1919 yılının ilk yarısında Amerikan savaş gemileri, Scorpion, Noma ve Nalma adında üç silâhlı yat ve 82, 128, 129, 215 numaralı denizaltı savunma botları da yardımın güvenlik hizmetlerine tahsis edildi. Bunlardan Scorpion İstanbul'da, ötekiler de Pire limanında üslendirilmişlerdi. Mayıs 1919 ayında İstanbul'a 4 Amerikan muhribi geldi ve hizmet genişletildi.

Türkiye ile ilgili sorunlar 1919-1920 yıllarında Paris'teki barış konferansında ele alınmıştı. Savaş sırasında Osmanlı topraklarının

pay edilmesi için gizli anlaşmalar yapılmıştı. İtalyanların barış konferansından geçici olarak çekilmeleri sırasında Yunanlılar Anadolu üzerindeki isteklerini ileri sürdüler ve müttefik yüksek konsülünden aldıkları yetki ile İzmir'i işgal etmeye hazırlandılar. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan savaş gemilerinden kurulu kuvvetler 14 Mayıs 1919 günü İzmir liman dışı tahkimatını ele geçirdiler. Sonrada bunları Yunanlılara devrettiler. Yunanlılar şehiri ertesi günü işgal ettiler.

Müttefik Yüksek konsülünün üyesi olan Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'un emriyle Arizona muharebe gemisi ve Dyer, Gragory, Luce ve Manley muhripleri, daha önce, 11 Mayıs'ta İzmir'e gelmişti. Amiral Bristol da İzmir'e gitti ise de hemen Luce ve Gregory muhrip-leriyle İstanbul'a döndü.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında Arizona gemisi de 20 kişilik bir muhafız birliğini kıyıya çıkarıp bunu 28 Mayıs'a kadar orada bırakmıştı. Bundan sonra Amerikan gemileri İstanbul'a geldiler. Arizona gemisi Amerikaya döndü.

Amiral Bristol İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini kaba ve lüzumsuz bir hareket olarak değerlendirmiş ve bu işgale, kısa bir süre için olsa da, Amerika devletinin karışmasını Türkiye üzerindeki Amerika nüfuzuna darbe indireceğini söylemişti.

Amerika Birleşik Devletleri 1920 Mart ayında Yunanlıların doğu Trakya'yı işgal etmesine de istemeyerek razı olmuştu.

İzmir'in işgali sırasında Yunanlıların kullandığı sert metodlar dolayısıyla Ağustos 1919 tarihinde uluslararası bir soruşturma komisyonu kurulmuş; Amiral Bristol de hem Amerika Birleşik Devletlerinin temsilcisi hem de komisyon Başkanı olmuştu. Fakat onun verdiği gerçeklere uygun raporlar her hangi bir işleme tâbî tutulmayacaktı. Halbuki o Türkiyenin bu bölgeden çıkarılmasının Balkanlarda yeni bir durum ortaya çıkaracağını yazarak işgal fikrine karşı çıkıyor; yakın doğu probleminin çarelendirilmesinde bütün ırklar için iyi bir yönetim geliştirilmesini din serbestliğine ve uluslararası bir eğitim tatbik etmek zorunluğuna inandığını belirtiyordu.

Başkan Wilson'un manda prensiplerinin tanınması ve Birleşik Amerika'nın barış konferansından çekilmesi Avrupa milletlerini, kendi gizli anlaşmalarının icrasına yeşil ışık yakmıştı. Bunu uygun olarak Fransız kuvvetleri 1919 yılı sonbaharında, İngilizlerin yerine, Suriye ve Kilis'e girmişlerdi. 10 Ağustos 1920 de imzalanan Sevres anlaşması da Türklere Anadolunun sınırlı bir kısmını bırakmıştı.

Müttefikler Paris'te Türkiye işlerini tezgâhlarken Türkler de kendi plânlarını icra safhasına koymuşlardı. Mustafa Kemal'in liderliğinde milliyetçiler 1919 yazında Erzurum ve Sivas'ta toplantılar yapmışlar ve 1919-1920 kışında İstanbul'da toplanan millet meclisini ele geçirmişlerdi. Parlamento ilk kararında Türkiye'nin bağımsızlığını ve hükümranlığını ilân eden Millî Misak kararını almıştı. Buna karşı müttefiklerin hareketi parlamentoyu dağıtıp 1920 yılı Mart ayında İstanbul'u işgal etmek ve ele geçirdikleri milliyetçileri tutuklamak oldu. Fakat bu hareket Ankara'da bir Millet Meclisi açmak için Mustafa Kemal'e fırsat verdi. Yazın ilk aylarında Türkler Yunanlıları İzmir'den, Fransızları Kilis'ten ve İngilizleri İzmit'ten kovmak için harekete geçtiler. Millî Misak sınırları Sevres antlaşması hükümleriyle ters düşmekte idi. Fakat Türkler müttefiklere boyun eğmektense savaş yapmayı tercih etmişlerdi.

Yakın Doğunun başka bir sorunu da Ermeni problemi idi. Ermeni halkı yıllardanberi Türkler tarafından eziliyordu. Birleşik Amerika'da bağımsız bir Ermenistan kurmak için büyük bir sempati vardı. 1919 yazında Kafkas'lara yaptığı bir geziden dönen Amiral Bristol, savaş sırasında o bölgede kurulan cumhuriyetlerin Türkiye'nin bir parçası olarak kalması gerektiğini ve milliyetçilik açısından Ermenistan diye bir şeyin var olmaması gerektiğini belirtmiş ve bu konuda kesin bir kanı sahibi olmuştu. O yaz, Albay Haskell adında bir Amerikan kara subayı Ermenistan'a müttefik yüksek komiseri atanmıştı. Amiral bu atamayı Ermenistan üzerinde bir Amerikan mandası olarak gördü. Artık Birleşik Amerika'nın yakın doğudaki politik duruma karışmış olacağına inanıyordu. Albay Haskell ile irtibatı sağlamak için Batuma bir gemi yolladı¹⁵.

Bolşeviklerin Kafkas'larda ilerlemeleri Ermenistandaki yüksek komiserliğinin ve yardım örgütünün kaldırılmasını zorladı.

Türkler, Bolşeviklerle yaptıkları bir antlaşmayı izleyerek Ermenistan'ı tanıdılar. Bolşevik-Beyaz Rus mücadelesi ise 1920 yılı sonuna kadar devam etti. General Denikin'in 1919 da yenilerek İstanbul'a kaçması üzerine komutayı General Wrangel üzerine almıştı, Amiral Bristol'un teklifi üzerine Amerika bölgedeki durumu yakından izle-

¹⁵ Kara telgraf hatları çalışmadığından Amerikalılar bu gemiyi muhabere merkezi olarak kullanmışlardı. Nitekim daha sonra başka limanlara da muhabere merkezi olarak muhripler yollayacaklardı.

mek ve Wrangel'e yardım etmek için bu general nezdine bir subay kurulu yolladı. Kurulun başkanı Amiral Newton A. McCully idi.

General Wrangel'in yenilme alametleri gözüksüğü zaman Amiral Bristol muhripler yollayarak Wrangel kuvvetlerinin çekilmesini sağladı. Beyaz kuvvetleriyle birlikte Odessa, Sivastopol ve Novroseski'deki Amerikan konsolosluk erkânı, Amerikan yardım kurulu, Kızılhaç mensupları ve Y.M.C.A yardım kurulu üyeleri de Türkiye'ye çekildi. Büyük ölçüde beyaz kuvvetleri ve sivil halk Rus ticaret gemileriyle Rusya'dan çıkarılıp İstanbul'a getirilmişti. Bunların sayısı 100 binden çoktu. Bunları 80 kadar rus gemisi getirmişti.

1919 yılı Haziran ayı sonunda mutad devriye görevlerini yerine getirmek için Amerikan muhriplerinin sayısı arttırıldı. Muhripler Mersin, Beyrut, Sivastopol, Batum ve Samsun önlerine dağıtıldılar. Avcıbotları da İzmit ve Mudanya önlerinde kullanıldı. Muhabere merkezliğı yapacak başka muhripler de Köstence ve Varna'da bulunuyordu. Bu muhriplerin yerleri, personelin başka yerleri de görmeleri ve morallerinin yüksek tutulması için zaman zaman değıştiriliyordu. 1919 Ağustos ayında bu muhriplere dört muhrip daha katıldı. 1920 yazında Orta Doğuda bulunan Amerikan muhrip sayısı 12 ye yükseltildi. Ekim ayında da İstanbul'da Scorpion ve Chattanvoga silâhlı yatlarıyla 9 muhrip ve 2 avcıbotu bulunmakta idi. St Louis ile 3 muhrip de İstanbul'a gelmekte idi.

1921 yılı başlarında Beyaz Rus işleri bittiğı için Bahriye nezareti orta Doğudaki kuvvetlerini azaltmak istedi. Fakat Dışişleri bakanlığı, bölgedeki karışıklıklardan ötürü psikolojik nedenlerle bu kararı uygun bulmadı.

Yunanlıların İzmir'i işgali Türkiye ile Yunanistan arasında büyük bir savaşıla sonuçlanmış ve Yunanlılar 1920-1921 yıllarında Anadolu'nun büyük bir kısmını ele geçirmişlerdi. Fakat 1921 yazında Ankara'yı ele geçirmek teşebbüslerinin akamete uğraması üzerine Akdeniz kıyılarına doğru geri çekilmeye başladılar. Çok geçmeden Fransızlar zor bir savaşın verdiği yorgunluk ve İngilizlere karşı duydukları kıskançlık yüzünden Türklerle ayrı bir anlaşma yaptılar; hem Kilis'ten çekildiler hem de Suriye'nin kuzey sınırını Türkler lehine değıştirdiler. 1922 Ağustos ayında da Türkler karşı taarruza geçerek Yunanlıları denize döktüler ve teknil Anadolu topraklarını geri aldılar.

Türk Kuvvetleri İzmir'e 9 Eylülde girdi. Şehirde hüküm süren kontrolsüzlük 13 Eylülde şehir içi çatışmalarının başlamasına neden oldu. Sorun rıhtımlarda toplanan 250 bin kadar Yunan mültecinin tahliyesi idi. Bunların evleri çekilen Yunan askerleri tarafından tahrip edilmişti. Türkler de onları memleketlerinden kovmak istiyorlardı. Müttefikler bu sorunun hal çaresini bu Rumları taşımakta buldular. Türklerle de mültecilerin boşaltılması konusunda anlaşıldı. Türkler boşaltma için Yunan ticaret gemilerinin İzmir limanına girmesine müsaade ettiler. Bu tahliye dünya tarihinin en büyük halk hareketi olmuştu.

Türkler zaferlerinin verdiği şevk ile Doğu Trakya'yı da Yunanlılardan kurtarmak için İstanbul'a doğru yürümeye başladılar. İngilizler ise boğazları savunmak amacıyla olduklarını ilân ediyor ve bu bölgede tahkimat yapıyorlardı. Fakat taraflar barışçı yolları tercih etmiş ve 11 Ekim 1922 günü Mudanya'da bir mütareke yapmışlardı. Fakat Amerika Birleşik Devletleri, İzmir'den sonra İstanbul'da da büyük karışıklık çıkabileceğini tahmin ederekten Türk sularındaki filosunu takviye etmişti. Bu kuvvetler Lausanne barışından sonra Amerika'ya döndü.

